

Μανώλης Αγγέλικας: Ο φωτογράφος και το παροικιακό σύνδρομο της Στρουθοκαμήλου

Γράφει ο Γιώργος Μικελακάκης

Τις δεκαετίες του '70 και του '80, εμφανίστηκαν στον χώρο των τεχνών και των γραμμάτων τα παιδιά των μεταπολεμικών μεταναστών. Ανήκαν στη γενιά των Baby Boomers' όπως αποκαλέστηκαν οι γενιές εκείνες οι οποίες ήταν οι πρώτες που έζησαν το όνειρο του «πολυπολιτισμού» που διαφημιζόταν τότε. Για να εκτιμήσουμε το έργο ενός καλλιτέχνη πρέπει, να το δούμε μέσα στα κοινωνικά συμφραζόμενα της εποχής του. Τις αιτίες που το γέννησαν και τις αιτίες που αυτό έγινε αποδεκτό ή απορρίφθηκε.

Ιστορικά μιλώντας, η απόρριψη της ιδεολογίας του ρατσισμού που επικράτησε μέχρι τη δεκαετία του '60 στην Αυστραλία και η υιοθέτηση της ιδεολογίας του πολυπολιτισμού που πρωτό-εφαρμόστηκε από την εργατική κυβέρνηση του Ουίτλαμ στις αρχές της δεκαετίας του '70, είχε σαν αποτέλεσμα τα παιδιά των μεταναστών να αποκτήσουν ένα ποσοστό αυτοπεποίθησης για την καταγωγή τους, έτσι που για όσους και όσες ασχολήθηκαν με τις τέχνες και τα γράμματα, η καταγωγή έγινε μέρος (μικρό ή μεγάλο) της προβληματικής του καλλιτεχνικού τους έργου: άλλοι έμειναν σε μια επιφανειακή περιγραφή των μορφών που έπαιρνε η δήλωση της καταγωγής μέσα από την παροικιακή ζωή όπως η προβολή εθνικών στολών και θρησκευτικών εμβλημάτων και άλλοι επεδίωξαν να εμβαθύνουν και να εκφράσουν την καταγωγή ως περιεχόμενο στη σύγκρουσή του με τα περιεχόμενα που προβάλλονταν στο περιβάλλον της Αυστραλίας: σημειώτεον ότι η δήλωση του διαφορετικού γινόταν πλέον, στα πλαίσια του καταναλωτισμού, ως μορφή αυτοπραγμάτωσης των υποκειμένων. Έτσι για πολλούς μετανάστες και ιδιαίτερα τα παιδιά πολυπολιτισμός και καταναλωτισμός, συγχωνεύτηκαν, δίνοντας νέο περιεχόμενο στην ελευθερία. Με αποτέλεσμα ενώ τα πρώτα χρόνια η διαφορά μεταξύ γονιών και παιδιών ήταν διαγενεακή, στα χρόνια που ακολούθησαν η διαφορά εμφανίστηκε να είναι και πολιτισμική.

Την εποχή που γνώρισα τον Μανώλη Αγγέλικα στο Σίδνεϊ στα μέσα της δεκαετίας του '80 σπούδαζε στη σχολή καλών τεχνών φωτογραφία. Ανήκε στη γενιά των φωτογράφων που διδάσκονταν την καλλιτεχνική φωτογραφία σε πανεπιστημιακό επίπεδο που είχε καθιερωθεί για πρώτη φορά από την εργατική κυβέρνηση του Ουίτλαμ το 1972. Τότε οι νεοεμφανιζόμενοι φωτογράφοι βρίσκονταν

στο δίλλημα, είτε να ακολουθήσουν την τάση του «προσωπικού οράματος» και να φωτογραφίζουν «το δικό τους περιβάλλον», είτε να ακολουθήσουν την εμπορική φωτογραφία που εξασφάλιζε μια επιτυχή καριέρα. Ήταν η εποχή που, το φεμινιστικό κίνημα, προσδιόριζε για πρώτη φορά ως «πολιτικό» το «προσωπικό», και όπου όλα τα άλλα θέματα της αμφισβήτησης που έρχονταν κατά κύματα από την φοιτητική εξέγερση του '68, από την Ευρώπη και την Αμερική αποχτούσαν πολιτική χροιά: η εθνικότητα, η σεξουαλικότητα και το φύλο.

Το 1987 και 1988 οργανώσαμε δύο ομαδικές εκθέσεις, μία στη Μελβούρνη και μία στην Καμπέρα, στις οποίες συμμετείχε και ο Αγγέλικας του οποίου οι φωτογραφίες έγιναν δεκτές θετικά από το ευρύτερο κοινό εκτός από κάποιους παροικιακούς κύκλους οι οποίοι αντέδρασαν αρνητικά. Οι φωτογραφίες του θεωρήθηκαν προκλητικές διότι δεν προβαλλόταν μέσα από αυτές ο εξιδανικευμένος κόσμος που πρόβαλε η ρητορική του πολυπολιτισμού. Ο Αγγέλικας είχε μια προτίμηση από τη μια στον κόσμο του νεανικού περιθωρίου που σχημα-

τιζόταν στα εσωτερικά προάστια του Σίδνεϊ, και ειδικά του Marrickville, όπου το όραμα της αυτοπραγμάτωσης μέσω της καριέρας, του καταναλωτισμού, των ναρκωτικών, του σεξ και της βίας, ήταν μια πραγματικότητα, ενώ από την άλλη φωτογράφιζε και τους γονείς των παιδιών ως εργάτες και ως ιδιοκτήτες μικρομάγαζων, όπου οι ατέλειωτες ώρες εργασίας τους μετέτρεπαν σε όντα αναλώσιμα, χωρίς προοπτική και μέλλον. Φωτογράφιζε έναν κόσμο σε αμηχανία και πολιτισμική κρίση που αρνήθηκε όλα αυτά τα χρόνια να αναγνωρίσει την πραγματική του εικόνα, εικόνα όπου την σπάραν αντιφατικές αξίες και νοοτροπίες, και που σήμερα εκ των υστέρων, νοιώθει απογοητευμένος και προδομένος, όπως πολύ ωραία το εξέφρασε πρόσφατα σε ένα του ποίημα ο Γρηγόρης Χρονόπουλος που δημοσίευσε στον «Κόσμο» στις 29/03/2017 με τον τίτλο: «Μας Γέλασαν».

Οι φωτογραφίες του Αγγέλικα αν και δεν ανήκουν στο είδος του καθαρού ντοκουμέντου, ή του δημοσιογραφικού ρεπορτάζ, αποδίδουν τον κόσμο όπως τον βίωσε μια μεγάλη κατηγορία παιδιών μεταναστών. Δεν ένιωσαν τον κόσμο ως ένα Αρκαδικό τοπίο όπως οι πρώτοι Αυστραλοί τη χώρα αυτή, ούτε ένιωσαν τον κόσμο ως ηρωικό και πατριωτικό. Η γενιά του Αγγέλικα έζησε και μεγάλωσε μέσα σε πόλεις όπου τα παλιά ιστορικά κτήρια του Σίδνεϊ και των άλλων μεγάλων πόλεων άρχισαν να αντικαθίστανται από ογκώδη φουτουριστικά κουτιά που δεν σέβονται το περιβάλλον. Που τα ανεγείρει η νοοτροπία της απληστίας, και που η πρόοδος έχει αντικατασταθεί με την «ανάπτυξη». Ο κόσμος ζει πλέον με το άγχος της οικονομικής καταστροφής, την απειλή εισβολής των πεινασμένων της Αφρικής και της Ασίας, και τον φόβο ενός τρομοκρατικού χτυπήματος.

Οι φωτογραφίες του Αγγέλικα θα μπορούσαν να μπουν σ' ένα ιστορικό μουσείο της καλλιτεχνικής μετανάστευσης, για να υπενθυμίζουν την ζωή όπως την είδαν τα παιδιά των μεταναστών, καθώς βρέθηκαν μαγκωμένα μεταξύ δύο διαμετρικά διαφορετικών αξιακών κόσμων: αυτόν του έθνους-κράτους από τη μια μεριά, με την δική του απολυτότητα της αλήθειας, και από την άλλη μεριά τον δελεαστικό κόσμο της παγκοσμιοποίησης: της ψηφιακής οικονομίας, με την αδιάκοπη διανομή και παροδικότητα των κοινωνικών διαθέσιμων ρόλων που παραμερίζει ολοκληρωτικά την ιδέα της ουσίας και στη θέση της βάζει λειτουργικά κριτήρια και μόνο.